

ENTOPICE DE ORIGINE SLAVĂ DIN CÂMPUL SEMANTIC AL NOȚIUNII ‘LOC UMED, MLĂȘTINOS’ ȘI REFLEXUL LOR TOPONIMIC

MIRCEA CIUBOTARU

În studiul *Revizuirii toponimice: Vlașca și Vlășia*¹, am demonstrat că *Vlașca*, numele unui fost județ din Țara Românească, nu este un etnonim, ci entopicul *vlașcă* în funcție toponimică, găsit în anchete dialectale și toponimice din Moldova², cuvânt cu etimologie slavă (probabil v. sl. *влага* ‘umezeală, umiditate’), încadrat într-o bogată serie lexicală din limba română: *vlagă*, *vlanjnic*, *vlast*, *vlângos*, *vlog*³ (*vleoș*⁴, *vloc*, *vloh*); *vlâng*, *vlângă*, *vlânzime* (în dialectele sud-dunărene)⁵. În acest inventar de cuvinte includeam și entopicul *vlamnic* (*vladnic*), cu mare răspândire ca toponim, dar cu sensuri și etimologii greșite în diverse dicționare. Revenind asupra temei, acordăm acum o atenție specială acestui ultim cuvânt și entopicului *volocă*.

¹ Vezi „Studii și cercetări de onomastică” (SCO), Craiova, 5, 2000, p. 73–122.

² Înregistrat de Stelian Dumistrăcel, în anul 1972, la Vetrișoia, în jud. Vaslui, și în anchetele noastre la Cioca-Boca, com. Șchia, și la Domnița, com. Țibana, jud. Iași, entopicul *vlașcă* are o circulație mult mai mare decât aceea constatată până la studiul nostru citat, așa cum intuiam atunci: *op. cit.*, p. 93. Într-adevăr, avem acum confirmarea că la Vetrișoia apelativul *vlașcă* ‘loc mlăștinos’, sinonim cu *bahnă*, *ochi*, *chiftiră*, este curent întrebuințat și este cunoscut și în satul Mânjești, com. Munteni de Jos, jud. Vaslui, ca și la Podul Iloaiei, jud. Iași. La Moșra Grecilor, suburbie a orașului Vaslui, entopicul apare, ca toponim, într-un document din anul 1907: Arhivele Naționale Vaslui, Prefectura jud. Vaslui, dos. 1/1907, f. 57^r („suhat în vlașca” [sic!]).

³ Semnalăm acum și atestarea descoperită mai recent, în sintagma *vlogurile ceriului*, din ms. 4389 al *Bibliei*, cartea *Facerea*, cuvânt folosit în mod eronat de traducătorul textului, cu înțelesul ‘fereastră’, ‘stăvilar’, cf. Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic*, p. 102–103, IV.2.3.163, în *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688, Pars I, Genesis*, Iași, 1988. Cuvântul *vlog* este înregistrat în dicționarele limbii române.

⁴ Atestat și ca toponim la Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, Editura Anima, 1996: *Vliojul și Drumul Vliojului*, la Voitinul (anul 1939, p. 303, 336, 524, 525), *Pârăul Vliojului* [sic!] (anul 1939, p. 281). De asemenea, *Blioju*, numele unei bălți a Jijiei de la sud-vest de satul Bosia, com. Bosia, jud. Iași (C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Iași*, București, 1888, p. 30), este o variantă a aceluiași entopic, prezent și în toponimele *Bloju Mare* și *Bloju Mic*, denumiri ale unor versanți de munți din Hațeg (Ion Conea, *Clopotiva, un sat din Hațeg*, I, București, 1940, p. 129, 130). Aceași bază lexicală pare a se regăsi și în numele lui Mihalache Vleju, răzeș din satul Nicșeni, ținutul Orheiului, în anul 1762: I. T. Boga, *Documente din Basarabia*, II, Chișinău, 1938, p. 56.

⁵ SCO, 5, 2000, p. 97–98.

Hlabnic, vlabnic, vladnic, vlainic, vlamnic, vlanic

1. **Atestări.** Cea mai veche formă atestată documentar a entopicului este *hlabnic*. În hotarul satului Ceretiani (mai târziu, Hertioana, com. Traian, jud. Bacău), la Cobâle, era menționat, la 12 noiembrie 1440⁶, „vârvul hlabnicului”. Uricul este cunoscut printr-o traducere din 1810, dar nu este nici o îndoială că s-a păstrat forma (din originalul slavon) a cuvântului *hlabnic*, fiindcă un alt uric, din 17 ianuarie 1491⁷, reproducea întocmai reperele din documentul anterior: obârșia Hlabnicului [на верхъ Хлабникомъ]. La 17 octombrie 1451⁸, Bogdan-Voievod întărea un hlabnic (Хлабникъ) de fânaț pe Șacovăț, la confluența cu pârâul Gruețul, undeva la sud-est de satul Țibănești (jud. Iași). Acesta este, desigur, Vladnicul menționat într-un ispisoc din 1584–1585⁹ pentru satul Ivănești (de pe moșia actuală a Țibăneștilor). Cu un uric din 14 octombrie 1490¹⁰, Ștefan cel Mare întărea satul Laslăoani, la gura Hlabnicului (на оустіи Хлабници), azi pârâul Vladnic, un afluent pe stânga Prutului (la nord de satul Zagarancea de lângă orașul Ungheni). Un hlăbnicel [Хлѣбничелъ] era un reper în hotarul satului Cârnești (înglobat în Roșiori, com. Roșiori, jud. Bacău), pe Cobâle, la 11 martie 1494¹¹. Hotarul fostului iezer Cerienul [= Roșul], de la nord de Cahul, trecea de două ori peste câte un hlabnic, la 2 iulie 1502¹². O jumătate de hlabnic (Хлабникъ) de pe pârâul Cuțitna, la Dumesti (azi, Dumasca, jud. Vaslui), era întărită cu un uric din 26 noiembrie 1499¹³. La Pungești (jud. Vaslui), la 6 aprilie 1558¹⁴, era confirmată stăpânirea peste o jumătate de hlabnic [половина вт Хлабникъ]. Un îndelungat proces au avut locuitorii din satul Vulturești (jud. Vaslui) cu vornicul Băseanul pentru un hlabnic [Хла(в)никъ] și Кла(в)никъ] de pe șesul Bârladului¹⁵, pricină rezumată într-un ispisoc din 17 septembrie 1616¹⁶. La 6 august 1610¹⁷, satul Verdeșeni era localizat pe pârâul Hlabnic (afluent al Prutului), ca și în iunie 1627¹⁸ (на Хлабник),

⁶ DRH, A, I, nr. 211, p. 297.

⁷ *Ibidem*, III, nr. 90, p. 180.

⁸ *Ibidem*, II, nr. 15, p. 16.

⁹ Arhivele Naționale Iași, *Litere*, K, 390, f. 6^v (rezumat în anafora din 20 decembrie 1825).

¹⁰ DRH, A, III, nr. 80, p. 156.

¹¹ *Ibidem*, nr. 145, p. 274.

¹² *Ibidem*, nr. 282, p. 502–503 (traducere din anul 1807).

¹³ *Ibidem*, nr. 247, p. 444.

¹⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XIX, Iași, 1927, p. 29, 30. Într-o traducere a ispisocului, din 1765, apare varianta *Vlanic*, iar în alta, din 1812, *Vlamnic* (interpretate ca toponime): *ibidem*, p. 34 și 27.

¹⁵ Mircea Ciubotaru, *Comuna Vulturești, I. Studiu de istorie socială. Onomastică*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2003, p. 14, 15, 19.

¹⁶ Arhivele Naționale Neamț, *Documente și scrisori. Mănăstirea Văratec*, nr. 410. Într-o traducere din anul 1818, cuvântul este echivalat cu *baltă*: Toma G. Bulat, *Documentele Mănăstirii Văratec*, Chișinău, 1939, p. 10–13.

¹⁷ DIR, A, XVII/2, nr. 417, p. 313 (original slavon; traducere).

¹⁸ DRH, A, XIX, nr. 222, p. 310.

când satul era numit Varticeni. La 14 mai 1636¹⁹, la Codăești (jud. Iași) erau întărite locuri de fânețe la câmp și un hlabnic (Хлабник [sic!] – tipărit cu inițială majusculă) pentru fân. În două zapise românești²⁰, care au premers ispisocului domnesc, termenul este *hlabnic*. Ultima atestare a acestei forme, desigur o preluare a numelui din documente anterioare, datează din anul 1727²¹, când era revendicată o bucată de loc la „o coadă de hăleșteu, ce se chiamă Hlabnicul, la care Hlabnic este iazul făcut de Balica hatmanul” la Vlădenii de pe Jijia.

Entopicul (și toponimul) din vechile urice slavone apare în traduceri ulterioare în variantele *hlavnic* (traducere din anul 1804 a unui ispisoc din 1602 pentru satul Vlădeni, de pe Jijia)²² și *hladnic* (într-un document din anul 1668, care reproduce informații dintr-un uric, necunoscut, de la un Pătru-Vodă, probabil, Șchiopol)²³. Nu cunoaștem o atestare mai nouă a termenului, eventual din anchete toponimice.

Ocurențe frecvente, în documentele istorice, cunoaște, ca entopic și toponim, apelativul *vladnic*, cu mai multe variante, unele doar grafice. Răspândirea numelui în spațiu, ca toponim, este, de asemenea, remarcabilă, fapt ce dovedește că termenul, de mult desemantizat și ieșit din uz, a fost, până în secolul al XVIII-lea, un cuvânt popular curent.

Cea mai veche atestare se află într-un ispisoc datat 1582 nov. – 1591 aug.: un loc de prisacă „în coasta Vlabnicului” [на вбо(х) вл(б)ника]²⁴ (din Basarabia). În DERS, cuvântul este considerat o variantă a apelativului *hlabnic*, fiind consemnat sub acest cuvânt-titlu.

O formă veche și autentic populară este *vlamnic* (*Vlamnic*), în unele cazuri referentul toponimului fiind desemnat de numele Хлабник, din documentele anterioare. Varianta a apărut (din *vlabnic*) prin substituirea oclusivei bilabiale *b* (din grupul consonantic *-bn-*) cu nazala bilabială *m*. Entopicul *vlamnic* este adesea menționat în legătură cu locuri (de regulă cu fânețe) vândute de pe moșiile unor sate: la Pungești (jud. Vaslui), într-o traducere din 1812 a ispisocului sârbesc din 1558²⁵, unde apelativul era Хлабник(ъ), și în 1638²⁶; pe valea Bârladului, în hotarul fostului sat Tătărași de la nord-vest de Muntenii de Jos (jud. Vaslui), în documente din anii 1663²⁷ și 1691²⁸; pe șesul Bârladului, între râu și gârla Șarja, la sud de satul

¹⁹ *Ibidem*, XXIII, nr. 417, p. 479.

²⁰ *Ibidem*, nr. 416 A, p. 477, și 416 B, p. 478 (copii din 1835).

²¹ Biblioteca Academiei Române, „Creșterea colecțiilor în anul 1909”, București, 1909, p. 192.

²² Gh. Ghibănescu, *Uricarul*, XXV, Iași, 1895, p. 290.

²³ *Ibidem*, p. 275, 276.

²⁴ *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1373–1600* (DERS), București, 1981, p. 104. Cf. și DIR, A, XVI/3, nr. 248, p. 194 (traducere).

²⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XIX, p. 27.

²⁶ DRH, A, XXIV, nr. 401, p. 387.

²⁷ Ioan Antonovici, *Documente bărlădene*, III, Bârlad, 1915, p. 206.

²⁸ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, XV, Iași, 1926, p. 100. Într-o reluare a textului hotarniceii, în anul 1725, apar variantele *vladnic* și *vlabnic*: *ibidem*, p. 132.

Vulturești (jud. Vaslui), în 1665²⁹ și 1709³⁰; la Secăreni (raionul Hâncești, în Republica Moldova), în 1666³¹.

Un mare număr de toponime (nume de pâraie, poieni, păduri, moșii și sate) sunt rezultatul unor polarizări de la locurile numite *Vlammic*. Astfel, în 1643³², satul Verdeșeni, din ținutul Iașilor, este menționat pe Viamnic, afluentul de pe stânga râului Prut. Vlammicul Petreștilor (azi la Poienile Oancei, com. Stănița, jud. Neamț) era amintit într-o hotarnică din anul 1784³³. Un pârâu și un deal Vlammic sunt astăzi pe teritoriul satului Todirești, com. Todirești, jud. Iași³⁴.

La 27 iulie 1609³⁵, se confirma cu un ispisoc stăpânirea pe o poiană de pe malul pârâului Stavnic, poiană numită *ВЛ(М)НИКЪА* (*Vlammicul*) și aparținând seliștilor Mânjești și Petrești. Aceeași poiană este menționată cu același nume și în 1669³⁶.

Începând din secolul al XVII-lea apar în Moldova câteva sate cu numele *Vlammicul*. Cel mai vechi este satul de pe Berheci, din ținutul Tecuciului, atestat într-un ispisoc de la Radu-Voievod (1617–1618; 1624–1625)³⁷ și împărțit astăzi în Vladnicul de Sus și Vladnicul de Jos, din com. Tănăsoaia, jud. Vrancea. În anii 1642³⁸ și 1657 exista satul sau siliștea Vlammicului din ținutul Adjudului³⁹. Majoritatea atestărilor acestui sat dintre anii 1772 și 1876⁴⁰ au forma *Vlammicul*. Tot *Vlammicul*, pronunție confirmată și de mărturia lui Iorgu Iordan, de obârșie tecucean⁴¹, este și numele unei moșii de lângă satul Buciumeni, jud. Galați. Un sat Vlammicul exista în ținutul Covurluiului, după anul 1629⁴². În secolul al XIX-lea, moșia acestui sat, parte a moșiei Cuca (jud. Galați), este numită, de regulă, *Vladnicul*⁴³. Un sat Vladnicul, din com. Părincea, jud. Bacău, este înregistrat în cataografia din 1838 cu numele *Vlammicul*⁴⁴. Vlammicul Ciucevenilor (= Sucevenilor),

²⁹ Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 21; Arhivele Naționale Neamț, fondul citat, nr. 424 (f. a., dar databil în 1665).

³⁰ Arhivele Naționale București, *Mănăstirea Văratec*, XI/3, 4. Cf. și CDM, V, nr. 875, 882, unde entopicul este interpretat ca toponim (scris cu inițială majusculă).

³¹ L. T. Boga, *Documente basarabene*, X, Chișinău, 1930, p. 14.

³² CDM, supl. I, nr. 629.

³³ Arhivele Naționale București, *Documente istorice*, CXLIII/113.

³⁴ Al. Obreja, *Dicționar geografic al județului Iași*, Iași, Editura Junimea, 1979, p. 250.

³⁵ Arhivele Naționale București, *Fotografii*, XXXII/7 (după original slavon). Cf. și DIR, A, XVII/2, nr. 307, p. 232.

³⁶ CDM, III, nr. 1845.

³⁷ DIR, A, XVII/4, nr. 187, p. 152 (suret din 1817). O hotarnică a satului Vlammicul s-a făcut în anul 1782: Biblioteca Academiei Române, „Creșterea colecțiilor în anul 1912”, București, 1912, p. 125.

³⁸ „Revista istorică”, XII, 1926, p. 230. Varianta grafică *Vlammîț* apare în anul 1641: *ibidem*, p. 229.

³⁹ CDM, III, nr. 272.

⁴⁰ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂ (s. v. *Vladnicul de Sus*).

⁴¹ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 355. Forma *Vlammicul* apare și în „Buletin. Foac oficială”, 1853, p. 248.

⁴² CDM, II, nr. 539. Într-un document grecesc de după 25 februarie 1635, satul este *Βλαμμικουλά*: *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, I, Iași, Editura Dosoftei, 1999, nr. 250, p. 330.

⁴³ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂, s. v. *Vladnicul*⁵. Cu forma *Vladnicu* este atestat încă din anul 1699; cf. Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, VIII, p. 54.

⁴⁴ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂, s. v. *Vladnicul*¹.

moșie și sat din ținutul Tutovei, lângă Sucevenii din com. Bogdana, jud. Vaslui, era consemnat în anii 1800, 1810 și 1818⁴⁵, iar un schit Vlammnicul (cu un sat omonim în apropiere⁴⁶) fusese făcut de Mihalcea Hâncul pe moșia Vlammnicul din fundul Cogălnicului, în anul 1677⁴⁷. Fundul Vlammnicului (afluentul de pe stânga Prutului) era amintit în 1780⁴⁸, iar o gârlă de pe șesul Siretului, la Umbrărești (jud. Galați), se numește astăzi Vlammnicul⁴⁹.

O variantă fonetică populară a cuvântului este *vlanic* (*Vlanic*). Într-o traducere din 1765⁵⁰ a ispisocului din anul 1558, pentru Pungești, termenul *hlabnic* este redat prin *Vlanic*, toponim găsit de noi și ca nume al unui pârâu⁵¹, un mic afluent pe dreapta Șacovățului, la nord-est de satul Războieni, com. Țibănești, jud. Iași; pârâiașul străbătea un teren băhnos, inundat astăzi de apele acumulării de la Moara Ciornei. *Vlanicul* este, de asemenea, numele unui loc de pe malul Gârbovățului, la sud de satul Boateca⁵², com. Dagăța, jud. Iași, și al unui teren de pe malul stâng al Bârladului, la Vulturești⁵³ (hlabnicul din anul 1616). Un *vlanic* de pe pârâul Crăiasca, atestat în 1756⁵⁴, este regăsit apoi în sintagma *Pădurea Vlanic*, desemnând un trup de pădure de la nord de satul Băcești (jud. Vaslui), într-un plan de moșie din anul 1929⁵⁵ și în ancheta toponimică efectuată în localitate. Toate locurile astfel denumite sunt (sau au fost, până la desecări) umede, cu izvoare și gârlițe. Un alt *vlanic* era în 1795⁵⁶ pe Bârlăzel, la Poienari, în județul Neamț. Această formă se întâlnește și în diminutivele (pârâul și pădurea) *Vlănicelul*⁵⁷, la Buda, com. Oșești, jud. Vaslui, (pârâul, valea, dealul și satul) *Vlănicel(le)*⁵⁸ din com. Stănița, jud. Neamț.

Vlănic este o pronunție a aceluiași toponim, cu un iot epentetic⁵⁹ apărut prin anticiparea lui *i* (cf. și *genuichi*, *grămicer*, *oichi*, *pereiche*, *ureiche*), formă înregistrată de noi în ancheta de la Războieni (com. Țibănești) și găsită în

⁴⁵ Ioan Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*, Bârlad, 1906, p. 170, 187. Cf. și *Tezaurul toponimic al României*, I₂, s. v. *Vladnicul*³.

⁴⁶ L. T. Boga, *Documente basarabene*, IX, Chișinău, 1930, p. 11 (anul 1811).

⁴⁷ *Ibidem*, p. 1. Mențiuni ulterioare la p. 8, 9, 13, 14. Poiana Vlammnicul, de aici, apare în 1811 (p. 15).

⁴⁸ *Idem*, *Documente din Basarabia*, II, Chișinău, 1938, p. 99.

⁴⁹ Ion T. Sion, *Umbrărești, vatră milenară de istorie*, Focșani, 1999 (Planul satului răzășesc Umbrărești).

⁵⁰ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, XIX, p. 34.

⁵¹ Arhiva Primăriei comunei Țibănești, *Registrelle agricole nr. 4* (1956), 8 (1959), 10 (1959), 11 (1959); anchetă la Glodeni Gândului și Gârbești.

⁵² Ancheta în satul Mănăstirca, com. Dagăța.

⁵³ Nicolae Gr. Ciubotaru, *Vultureștii. Însămănări monografice* (ms. 1975).

⁵⁴ Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 305/19.

⁵⁵ Consultat într-o colecție particulară. Cf. și *Vlanic*, în Arhiva Primăriei comunei Băcești, jud. Vaslui, *Registrul agricol nr. 6* (anul 1956).

⁵⁶ Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 305/15.

⁵⁷ Hartă militară, scara 1: 25 000 (anul 1962).

⁵⁸ *Atlasul Moldovei, 1892-1898*; Natalia Șenchea, *Cercetări geografice în bazinul superior al Bârladului*, în „Lucrările geografice «Dimitrie Cantemir»”, IV, 1943, p. 177; Arhiva Primăriei comunei Dagăța, jud. Iași, *Registrul agricol nr. 2* (anul 1956); anchetă.

⁵⁹ Vezi Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, București, Editura Academiei Române, 1994, p. 148, unde fenomenul este explicat prin propagare regresivă (sinonimă cu anticiparea).

documente referitoare la Pădurea Vlănicu⁶⁰ de la Băcești și la un Vlănic de pe Bârlad⁶¹, la Parpanița (sat component al orașului Negrești).

Inventarul atestărilor acestui entopic (și toponim) sporește în mod considerabil cu alte forme, între care *vladnic* (*Vladnic*) are numeroase ocurențe începând din secolul al XVII-lea. În multe cazuri, cuvântul apare, în documente originale, dar mai ales în traduceri târzii de ispisoaace slavone, ca variantă mai nouă a termenilor *hlavnic* și *vlammic*. Astfel, în 1642⁶² se arăta matca Vladnicului (pârâul din Basarabia), iar în 1669⁶³ se menționa satul Verdășanii de pe același pârâu. În ținutul Lăpușnei, când se făcea hotarnica din anul 1669⁶⁴ a satului Iurcenii, se alegea un loc „piste Vladnic [= vladnic] pără în muchi numai giământate de șesu în coada heleșteului” din Vladnic [= vladnic]. În același ținut, la Perieni, în 1722⁶⁵, hotarul ajungea „până în capul Vladnicului [= vladnicului]. În 1659⁶⁶ exista un iaz în Poiana Vladnicului de la Bogdana (Tutova), poiană menționată și în 1799, 1800, 1816, 1817⁶⁷. În anul 1692⁶⁸, satul Băloșeștii de pe Stavnic era hotărât „cu câmpu, cu vladnic, cu vad de moară”. În patru documente originale din anul 1669⁶⁹, cu care erau vândute mai multe delnițe și prăjini de fânaț la Vulturești, pe Bârlad, apar formele de plural ale entopicului: *vladnice* și *vladnici*. În unele formulări, cuvântul poate fi interpretat și ca toponim („loc de fânaț în Vladnic”, la Băloșești, în 1660⁷⁰), alteori este cu certitudine un entopic: în 1586⁷¹ și 1728⁷² se disputa „un vladnic” (*hlavnic* și *hladnic* în alte acte) de pe Jijia cea veche de la Vlădenii din ținutul Dorohoiului⁷³. Un vladnic înecat de apa unui iaz de pe Bârlad, la Negrești, era cauza unei pricini în anul 1781⁷⁴. Poiana de fânaț Vladnicul (vezi *supra* Vlammicul, din 1609 și 1669) de pe Stavnic, pe moșia Văcotești, era întărită în anul 1660⁷⁵ și reprezentată într-un plan din 1912⁷⁶. O altă poiană Vladnic și una Vlădicuț⁷⁷ se

⁶⁰ Arhivele Naționale Neamț, *Ocolul Silvic Roman*, dos. 3/1935, f. 72^r, 132^r.

⁶¹ Arhiva Primăriei orașului Negrești, jud. Vaslui, *Registrul agricol nr. 12* (1956).

⁶² DRH, A, XXVI, p. 413.

⁶³ Aurel V. Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București, 1937, p. 119.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 108–109.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 157.

⁶⁶ Ioan Antonovici, *op. cit.*, p. 277.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 171, 172, 207, 219, 221, 222, 224.

⁶⁸ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VI, București, 1904, nr. 20, 21, p. 145–146.

⁶⁹ Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 28, 98, 100, 102.

⁷⁰ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, VII, Iași, 1912, p. 243.

⁷¹ Idem, *Uricarul*, XXV, p. 289 (traducere din 1812).

⁷² *Ibidem*, p. 284.

⁷³ Vladnicul, înregistrat ca moșie, cu atestări între 1803 și 1858, în *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂, s. v. *Vladnicul*¹.

⁷⁴ Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 1045/2.

⁷⁵ Gh. Ghibănescu, *Surețe și izvoade*, IV, Iași, 1908, p. 219 (traducere din 1727).

⁷⁶ Arhivele Naționale Iași, *Plamuri și hârți*, nr. 1431.

⁷⁷ *Ibidem*, *Documente. Spiridonie*, dos. 1093/1921–1924.

afără pe pârâul Vladnicul⁷⁸ din pădurea Vulpășești, din apropierea Romanului. Tot aici, sunt adesea menționate, în 1893⁷⁹, 1913–1931⁸⁰, fânașul numit *Vladnic* și *Pădurea Vladnic*⁸¹. Un teren de la confluența Șacovățului cu pârâul Plopoasa (Plopului), pe moșia Țibana, se numea *Vladnicul* în anul 1905⁸². Cel mai cunoscut Vladnic din Moldova a fost marea baltă din șesul Prutului, de la Cristești, la confluența Jijiei cu Bahluiul⁸³, evocată de Mihail Sadoveanu în *Țara de dincolo de negură*⁸⁴. Adesea menționat în documentele istorice este Schitul Vladnicul de pe Cogâlnic, în 1781⁸⁵ (numit *Vlammicul* în 1677), cu moșii pe acest pârâu în 1768⁸⁶ și 1786⁸⁷ (Valea Vladnicului și Dealul Vladnicului). *Vladnic* este numit un loc mlăștinos de pe șesul Prutului, la est de satul Gorban⁸⁸ (jud. Iași), un altul de pe șesul Bârladului, pe moșia Bălteni, jud. Vaslui⁸⁹, altul „unde este iazul lui Agriș”, pe moșia Cotnari, în anul 1802⁹⁰. În 1818⁹¹, când s-a făcut hotarnica unei părți din moșia Deleni (com. Deleni, jud. Vaslui), boierii hotarnici au mers pe valea Bilahoiului, prin mijlocul Vladnicului, prin Vladnicul Mic și pe din sus de Vlădicel (sic!). Nu mai puțin de zece sate și moșii cu numele *Vladnicul*, unele deja amintite sub alte variante, sunt consemnate în *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂. Selectăm aici doar pe acelea care nu au fost încă menționate: Vladnicul de pe Troțuș, moșie la est de satul Ștefan cel Mare (jud. Bacău), atestată din anul 1802 cu acest nume; fostul schit și sat Vladnicul de la nord-est de satul Albești, com. Albești, jud. Vaslui, cu atestări dintre 1774 și 1925⁹²; cătunul Vladnicul (1835) și trupul de moșie Vladnicul Mare (1852) de pe teritoriul satului Bălușești, com. Icușești, jud. Neamț.

⁷⁸ *Ibidem*, *Planuri și hărți*, nr. 53 (anul 1838), 3351 (anul 1838), nr. 3349 (anul 1844); Biblioteca Academiei Române, *Hărți. Creditul funciar rural*, nr. 2236 (plan, cca 1900; p[ârâul] *Vlammicu*, adăugat, în creion), 2237 (plan, cca 1900; *Poiana Vladna* [sic!]).

⁷⁹ Biblioteca Academiei Române, ms. 4550, f. 294^r.

⁸⁰ Arhivele Naționale Iași, *Documente. Spiridonie*, dos. 914/1914, f. 28^r, 46^r, 50^r, 59^v, dos. 1023/1919, f. 56^v, 59^{r-v}, dos. 1225/1830, f. 155^r, dos. 1253/1931, f. 53^r.

⁸¹ Pădurea Vladnici: *ibidem*, *Planuri și hărți*, nr. 1150 (anul 1937).

⁸² Biblioteca Academiei Române, *Hărți. Creditul funciar rural*, nr. 3197 (anul 1905).

⁸³ *Marele dicționar geografic al României*, V, București, 1902, p. 765.

⁸⁴ Mihail Sadoveanu, *Opere*, VIII, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957, p. 398, 400.

⁸⁵ L. T. Boga, *op. cit.*, IX, p. 3.

⁸⁶ *Idem*, *Documente din Basarabia*, II, p. 76.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 119.

⁸⁸ Al. Obreja, *op. cit.*, p. 249; Vasile Chirica și Marcel Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, I, Iași, 1984, p. 155 (harta comunei Gorban: *Balta Vladnic*).

⁸⁹ Arhivele Naționale Iași, *Prefectura județului Iași*, dos. 48/1885, f. 48.

⁹⁰ Gh. Ungureanu, Gh. Anghel, Gh. Botez, *Cronica Cotnarilor*, București, 1971, p. 248.

⁹¹ „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, XV, 1978, p. 484.

⁹² Înregistrat în *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂, s. v. *Vladnicul*^r. Schitul Vladnicul a fost înființat în prima jumătate a secolului al XVIII-lea într-un loc numit *Vladnicul*, de pe moșia Văteani (azi, Vutcani); cf. „T. Codrescu”, II, 1933, nr. 3, p. 39.

Entopicul *vladnic* și toponimul *Vladnic* apar în documente și în varianta grafică și, poate, fonetică *vlatnic* (*Vlatnic*). În 1724⁹³, se menționau vlatnicii de la Negrești, iar în hotarnica din anul 1814⁹⁴, la Vulturești, apare de mai multe ori șesul Vlatnicului (cu iarbă mare și stuf), dar și pluralul „(în) vladnici”. În 1669⁹⁵, poiana Vlamnicul (Vladnicul) de pe Stavnic este numită *Vlatnicul*, afluentul stâng al Prutului este Vlatnic, într-un suret al unui ispisoc din 1617⁹⁶, satul din ținutul Covurluiului are același nume într-o copie din 1812 a unui document din 1698⁹⁷.

Varianta *vlabnici* (fânațe în vlabnici la Băloșești, pe Stavnic, în 1691⁹⁸) și *Fântâna Vlabnice* (la Cahul, în 1752⁹⁹), satul și schitul *Vlabnicul*, în 1763 și 1809¹⁰⁰, *Poiana Vlabnicului*, *Vlabnicul* și *Vlabnecul* de la Suceveni (Tutova), în 1817¹⁰¹, *Vlabnicul* din 1839¹⁰² (azi, Vladnicul de Sus din jud. Vrancea) sunt forme rezultate din vechiul *hlabnic* (și nu eventuale erori de scriere).

Printr-o asimilare progresivă s-a ajuns și la varianta fonetică *vlavnic*, destul de bine atestată: vlavnici cu locuri de fânează în 1665¹⁰³ și 1697¹⁰⁴, la Vulturești, *Vlavnicul*, nume pentru satele Vladnicul de la Suceveni¹⁰⁵, Vladnicul de Sus¹⁰⁶, Vladnicul de la Schitul Hâncului¹⁰⁷, satul din ținutul Covurluiului¹⁰⁸ și moșia de la Vlădeni (Botoșani)¹⁰⁹, Vlavnic¹¹⁰, șesul de lângă satul Boatca (com. Tansa, jud. Iași), unde am înregistrat în ancheta toponimică, alături de *Vlădnic*, și pronunția *Vlăvnic*.

O variantă cu o singură atestare, din 1781¹¹¹, este *Vlaşnic*, numele unui loc din jos de gura Cacovii, în ținutul Lăpușnei, rezultat dintr-o eroare de scriere.

Tot o singură atestare cunoaștem pentru *blăniște*, într-un document românesc original din 13 august 1668¹¹², în legătură cu hlabnicul (vlanicul, vlatnicul) de la Vulturești. Cuvântul se repetă de patru ori în text (unde apare și varianta *blanicul*), încât nu pare a fi o lecțiune eronată a editorului, ci o formă reală, probabil rezultată prin derivare cu sufixul *-iște*, prin analogie cu *cânepiște*, *mălăiște* etc.

⁹³ N. Iorga, *op. cit.*, VI, p. 154.

⁹⁴ Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 178, 179, 181.

⁹⁵ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, IV, p. 231.

⁹⁶ *Ibidem*, II, Iași, 1907, p. 170.

⁹⁷ „Ioan Neculce”, fasc. 3, 1923, p. 49.

⁹⁸ Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 117 (original).

⁹⁹ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, IX, p. 237.

¹⁰⁰ L. T. Boga, *Documente basarabene*, IX, p. 2, 8.

¹⁰¹ Ioan Antonovici, *op. cit.*, p. 216, 217.

¹⁰² „Buletin. Foae oficială”, Iași, 1839, p. 351.

¹⁰³ Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 94 (original).

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 120 (original).

¹⁰⁵ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂, s. v. *Vladnicul*³.

¹⁰⁶ *Ibidem*, s. v. *Vladnicul de Sus*.

¹⁰⁷ L. T. Boga, *op. cit.*, IX, p. 11 (anul 1811).

¹⁰⁸ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₂, s. v. *Vladnicul*⁵.

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. v. *Vladnicul*⁷.

¹¹⁰ Arhiva Primăriei comunei Tansa, *Registrul agricol nr. 13* (1959).

¹¹¹ Ștefan Gr. Berechet, *Documente vechi. 1490–1827*, Chișinău, 1928, p. 38 (original).

¹¹² Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 25.

Vlammicul fusese desecat de uricarul Eremia Băseanu, încât sufixul ar avea funcția de a indica locul „unde a fost” bahna.

Este, în schimb, suspectă de neautenticitate, ca multe dintre formele și sensurile înregistrate de T. Porucic¹¹³, distincția dintre entopicele *bladnic* („mare apărie stătătoare”) și *vladnic* („brazdă foarte mare”).

2. Repartiție și cronologie. Entopicul *vladnic* (cu variante) și toponimele corespunzătoare sunt cunoscute exclusiv în Moldova istorică, între Siret și Prut și peste Prut, într-o fâșie de-a lungul râului, în fostele ținuturi Iași, Lăpușna și în zona bălților de la Cahul. La sud, numele apar în zona Tecuci – Covurlui, iar în nord până aproape de Dorohoi, la satul Vlădeni din com. Corlățeni, jud. Botoșani. Cele mai multe atestări apar în ținuturile centrale ale Moldovei.

Toponimele desemnează locuri din zona deluroasă și de șes, numai pe malul unor (foste) iazuri, pâraie și râuri, constatare decisivă pentru identificarea sensului corect al entopicului. Prin extensie și polarizare toponimică, *Vladnicul* și variantele sale au devenit și nume de pâraie, iazuri, poieni, păduri, dealuri și sate (cu moșii).

Forma *hlabnic* (*Hlabnic*), cea mai veche (secolele al XV-lea – al XVII-lea), se află aproape exclusiv în documente de redacție slavonă, fapt care trebuie explicat prin utilizarea variantei slave a apelativului (și toponimelor). Toponimul și apelativul apar și în documente românești, de regulă surete care traduc vechi urice și ispisoace sau hotarnice care reproduc numele din acte anterioare. Nu există nici un nume de sat care să fi conservat forma *Hlabnic*.

Varianta *Vlammic*, autentic populară, apare din secolul al XVII-lea și este regăsită în anchete, ca și *Vlanic* și *Vlainic*. Forma *Vladnic*, aceasta aproape generalizată în secolele al XIX-lea – al XX-lea prin dicționare geografice și indicator de localități, este rezultatul unei atracții paronimice cu numele *Vlad*, *Vlădeni* și cu apelativul *vlădică*, iar nu al unor evoluții sau fenomene fonetice regulate.

3. Semantisme și etimologii. Desemantizarea timpurie a entopicului explică și numărul mare de variante ale apelativului și toponimelor¹¹⁴, iar atestările puține și fără contexte semnificative au condus spre explicații și etimologii eronate în diverse dicționare. Înțelesul cuvântului era obscur încă din veacul al XVIII-lea. În anul 1759, când se încerca identificarea unei fântâni de pe un hlabnic, de la Cahul, termenul era interpretat ca un adjectiv în sintagma „fântâna vlabnică” (vezi *supra* și Fântâna Vlabnice, în anul 1752) și se dădea și motivarea calificativului: din acel găvan cu izvoare pornea o vâlcea cu „stuh și cu mlaștină, semne adevărate de

¹¹³ *Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia*, Chișinău, 1931, p. 37, 48, 59. Forma *Bladnic*, pentru numele pârâului Vladnic din Basarabia, este preluată, probabil, de la Zamfir Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București, 1904, p. 31.

¹¹⁴ În același document, din 14 decembrie 1814, apar de mai multe ori variantele *Vlammicul* și *Vlabnicul*; cf. L. T. Boga, *op. cit.*, IX, p. 8–10.

vlabnică”¹¹⁵. Din această explicație deducea Damian P. Bogdan o definiție, excesivă prin presupunerea unor detalii din sfera semantică a entopicului *vlabnic*, *vladnic*, *hlabnic* și altele: „vale de forma unei pâlnii lipsită de partea de jos și defalcată într-o parte, la baza văiei aflându-se izvoare care nu seacă și dau naștere, pe fundul ei, la mlaștini cu stuf, iar pe locurile mai ridicate și mai ales pe coastele văiei crește iarbă bună pentru fânaș”. Ca etimon al apelativului erau presupuse rus. *хлaбник* ‘iarbă de șoaldină’ sau *хлaмник* ‘aluviune de râu’¹¹⁶. În 1818, termenul *hlabnic* din ispisocul slavon redactat în anul 1616, pentru un litigiu de la Vulturești, era considerat un cuvânt slav și tradus prin *baltă*¹¹⁷, fiindcă în document se menționa secarea hlabnicului de pe șesul râului Bârlad. Așadar, traducătorul, comisarul Ion Stamate, nu a putut face legătura între *hlabnic* și *vladnic*, ultimul fiind totuși un entopic încă viu în vorbirea populară și în secolul al XIX-lea. De pildă, într-o poveste populară culeasă de Miron Pompiliu, cuvântul este folosit în mod adecvat: „Se făcu codrul și valea numai vladnic de sânge închegat și de otravă”¹¹⁸. În glosarele din secolul trecut numai rareori sensul real al termenului este înregistrat cu exactitate, ca, de exemplu, la Baia (de lângă Fălticeni), unde Ion Firisăuariu nota cuvântul *hlabnic*, aproape o relicvă a vechiului *hlabnic*, cu înțelesul ‘mocirlă, loc giodos’¹¹⁹. Și T. Porucic găsea în Basarabia un sens autentic al termenilor *vladnic* și *vlabnic*: ‘luncă foarte umedă’¹²⁰. Deși toponimele *Vlanic*, *Vlainic*, *Vlădnicele* au fost și sunt încă frecvente în bazinul superior al Bârladului, în anchetele noastre nu am obținut răspunsuri sigure pentru sensul entopicului, necunoscut astăzi. Mai mult, în satul Chicerea din comuna Stănița s-a improvisat o etimologie populară¹²¹: oamenii din satul vecin Vlădnicele ar fi veniți dintr-un sat Vlădeni.

O denaturare a înțelesului cuvântului *vladnic*, cu consecințe lexicografice importante, s-a produs în *Pseudo-kynegetikos* (1874) de Al. Odobescu. În cunoscutul episod al poveștii relatate de un bisocan, eruditul autor evocă „urmele unei cetăți de Uriashi și brazda vladnică a Troianului”¹²², care s-ar fi văzut de pe un pripor. Adjectivul *vladnic*, -ă a fost fișat pentru dicționarele limbii române cu sensul ‘puternic, impunător’ și a influențat definițiile și etimologiile entopicului *vladnic*. Lexicografii nu au observat că se aflau, de fapt, în fața unui semantism greșit, care

¹¹⁵ Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavone*, București, 1946, p. 64.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 65. Este de observat faptul că G. Mihăilă, în *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVII)*, București, 1974, nu înregistrează nici una dintre variantele acestui entopic.

¹¹⁷ Toma G. Bulat, *op. cit.*, p. 10, 11, 12.

¹¹⁸ „Convorbiri literare”, IX, 1875–1876, p. 188.

¹¹⁹ „Șezătoarea”, XXXII, 1924, p. 108.

¹²⁰ *Op. cit.*, p. 82.

¹²¹ Tot prin atracție paronimică a rezultat numele *Schitul Evlabnicul* pentru Schitul Vladnicul; cf. „Buletin. Foae oficială”, Iași, 1846, 43 adaos, p. 229.

¹²² *Scrieri literare și istorice*, III, București, 1887, p. 183.

nu ar fi trebuit consemnat în dicționare, ci doar glosat în edițiile operei lui Al. Odobescu. Aparentul adjectiv, de altfel cu această unică atestare, a rezultat din interpretarea de către Al. Odobescu a cuvântului obscur *vladnic* ca adjectiv derivat cu sufixul *-nik* din tema slavă *vladī* ‘putere’, care constituie etimonul și al numelui *Vlad*, și al substantivului *vlađicā*.

Lazăr Șăineanu¹²³ este cel dintâi lexicograf care, înregistrând presupusul adjectiv *vladnic* ‘puternic’, l-a pus în relație cu ceh. *vlađny* și sensul ‘lac mare’, înțeles ilustrat cu citatul din povestea culeasă de Miron Pompiliu. Alexandru Resmeriță¹²⁴ a preluat această structură a articolului *vladnic*, indicând însă baza slavă *vlasti* și substantivul *vladnic* ‘lac mare’. Numele *Vladnic* al pârâului din Basarabia este explicat în maniera sa bine cunoscută: „din vale > valatnic > vlatnic (scurtat)”¹²⁵. I.-A. Candrea¹²⁶ a înregistrat doar adjectivul *vladnic* cu etimonul sl. *vlađinŭ* ‘puternic’. În prima ediție a dicționarului lui H. Tiktin¹²⁷, apare, de asemenea, adj. *vladnic*, cu exemplul din Al. Odobescu, și toponimul *Vladnicul* (numele mării bălți de pe Jijia, de lângă Cristești), care ar putea explica un substantiv comun cu sensul ‘lac mare’ (germ. *mächtiger See*); etimonul este considerat a fi v. sl. *vlađinŭ* ‘puternic’. La rândul său, August Scriban cita „brazda vladnică” și deducea înțelesul ‘lac mare’ din numele aceleiași bălți. De asemenea, el consemna variantele *vlanic* cu sensul ciudat ‘șes pe deal’¹²⁸, extras dintr-un citat fără sursă, probabil un context creat ad-hoc („Am semănat grâu pe vlanic”), și *hlabnic*¹²⁹.

Alexandru Ciorănescu¹³⁰ nu a redactat un articol *vladnic*, dar s. v. *Vlad*¹³¹ trimite și la adj. *vladnic* cu sensul și etimologia propuse de H. Tiktin. DLRM (1958) a înregistrat același adjectiv, cu presupusele sensuri ‘puternic, solid, rezistent’. Interesantă este o observație făcută pe marginea DLRM, care a înregistrat adjectivul *vladnic*, dar nu și un substantiv *vladnic*, de Ioana Diaconescu, care consideră că entopicul *vladnic* a rezultat din substantivizarea adjectivului omonim¹³². DEX consemnează doar adjectivul *vladnic* ‘puternic, rezistent’, cu etimologie necunoscută. Gh. Bulgăr și Gh. Constantinescu-Dobridor¹³³ înregistrează

¹²³ *Dicționar universal al limbei române*, Craiova, [1896], p. 868.

¹²⁴ *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române*, Craiova, 1924.

¹²⁵ *Ibidem*, p. 933.

¹²⁶ *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, București, [1924], p. 1440.

¹²⁷ *Dicționarul român-german*, III, București, 1926, p. 1762.

¹²⁸ Această interpretare neverosimilă este preluată de Al. Obreja, *op. cit.*, p. 250.

¹²⁹ *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939, p. 1416.

¹³⁰ *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2001, p. 841.

¹³¹ N. A. Constantinescu, în *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Române, 1963, p. 409 (s. v. *Vlad IV 30*), a constatat cu îndreptățire că toponimul *Vladnic* nu are vreo relație (etimologică sau semantică) cu *Vlad*.

¹³² Ioana Diaconescu, *Substantivizarea adjectivului în limba română*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, III, București, Editura Academiei Române, 1962, p. 260.

¹³³ *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, București, Editura Sacculum I. O., 2000, p. 520.

adjectivul, cu presupusele sensuri de mai sus, și substantivul cu înțelesul ‘lac mare’, dar nu fac nici o legătură cu *hladnic*, considerat alt cuvânt¹³⁴. În ediția a doua a dicționarului lui H. Tiktin¹³⁵ se sintetizează rezultatele lexicografice: *vladnic* este adjectiv, cu sensul dat de Odobescu, și substantiv (care nu mai este considerat ca provenind din hidronim) cu înțelesul ‘lac mare’, ilustrat de citatul „vladnic de sânge”. Se înregistrează aici și toponimul *Vladnic*, și variantele *vlanic*, *hladnic* și *hlabnic*, iar etimologia este aceeași.

Este de așteptat ca autorii de glosare să ofere dicționarelor cuvinte și sensuri autentice, înregistrate prin anchete proprii în teren. Or, nu sunt puține exemplele ce dovedesc comoditatea și lipsa de profesionalism ale unora dintre aceștia, atunci când fișează din dicționare material pentru glosare, consolidând astfel rezultate de multe ori eronate. În acest sens, basarabeanul T. Porucic trebuie consultat cu multă circumspecție. De pildă, acesta parafrazează citatul din Al. Odobescu și inventează pentru entopicul *vladnic* sensul ‘brazdă foarte mare (cât un șanț)’, iar pentru *bladnic* (?) înțelesul ‘mare apărie stătătoare, formată din mai multe unități (basine): bălți, lacuri, mlaștini’ etc.¹³⁶, acest ultim termen fiind preluat apoi de Petre V. Rotaru și George A. Oprescu¹³⁷. Și Liliana Parfene a pretins că ar fi înregistrat în comunele Ciorăști și Gohor, din fostul raion Tecuci, cuvântul *vladnic* cu sensul ‘lac mare’¹³⁸. O curiozitate etimologică o întâlnim la Tache Papahagi, care credea că *vlanic* ar putea fi explicat prin bg. *pleávníța* ‘hangar, fenil à foia’¹³⁹.

Este explicabil faptul că lexicografii nu au văzut legătura etimologică între *hlabnic* și *vlanic* (cu variante): insuficiențele atestări nu au evidențiat identitatea de sens a celor doi termeni (observată doar de M. Costăchescu în cazul bălții Vladnicul de la Ungheni). Cuvântul *hlabnic* a pus probleme de interpretare semantică lui Ioan Bogdan, primul editor al documentelor slavone în care apare apelativul. Mai întâi, *ХЛАБНИКЪ* este considerat un termen slav, în timp ce *ХЛАБНИЧЕА(Ъ)* este inclus într-o listă de cuvinte românești¹⁴⁰. Slavistul observă că *hlanic* nu este un toponim, ci un apelativ care ar putea să însemne ‘curătură’, fiindcă în rusește cuvântul *хлабникъ* are înțelesul ‘resturi de lemne tăiate’, în timp ce *хлабникъ* este o plantă¹⁴¹. Sensul probabil ‘curătură’ este acceptat și în *Dicționarul elementelor românești în documentele slavo-române. 1374–1600* (1981), care consideră ca apelative românești nu numai cuvântul *hlăbnicel*, dar și *hlabnic*.

Dicționarul limbii române (DA) pune, de asemenea, în evidență obscuritățile semantice și etimologice ale cuvântului *hladnic*, cu o singură atestare (din anul 1668),

¹³⁴ *Ibidem*, p. 134.

¹³⁵ *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, III, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1989, p. 874.

¹³⁶ T. Porucic, *op. cit.*, p. 37, 40, 48, 59.

¹³⁷ *Lexicon toponimic*, București, 1943.

¹³⁸ *Lexic regional*, 2, București, Editura Științifică, 1967, p. 94.

¹³⁹ *Contribuții lexicale*, în „Revista critică”, 1939, p. 132.

¹⁴⁰ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, București, 1914, p. 34, 605.

¹⁴¹ *Ibidem*, I, București, 1913, p. 165 (șoaldina, la Damian P. Bogdan; cf. și Al. Bogza, *Dicționar etnobotanic*, București, 1968, p. 292: *Sedum acre*, *Sedum hilebrandii*).

pe care îl consideră, în mod eronat, ca dificil de pus în legătură cu termenii topografici *hlabnic* și *hlăbnicel* din documentele slavone, entopice cu înțeles neclar. Etimonul este presupus a fi v. sl. *chladъ* ‘răcoare, umbră’, de unde se deduce sensul ‘loc umbros’ și, în consecință, ‘răchitiș lângă un râu’. Gh. Bulgăr și Gh. Constantinescu-Dobridor¹⁴² urmează cu fidelitate rezultatele din DA.

G. Ivănescu¹⁴³ a observat relația dintre toponimul *Vladnic* și apelativul *hlabnic*, admitând etimologia acestuia din DA și considerând că schimbarea lui *h* în *v* este probabil o falsă regresivune, ca în *vorbă-horbă*, *vulpe-hulpe*, *bolovan-bolohan* etc. V. Simionese¹⁴⁴ include *Vladnicul*, numele bălții de la Cristești (jud. Iași), între hidronimele românești cu baza în apelative de origine slavă, citând etimologia din DA, pe G. Ivănescu și apelativul *vladnic*, cu atestarea din jud. Galați și cu sensul (greșit) ‘lac mare’.

Cu atestări atât de numeroase, în contexte generoase și precise, apelativul *hlabnic* (*vlamnic*, *vladnic* și alte variante) nu mai este acum obscur ca sens, chiar dacă termenul este desemantizat și cunoscut astăzi doar ca toponim. Repartiția teritorială a toponimelor, cronologia atestărilor și înțelesul de ‘loc pe un șes, lângă o apă curgătoare, de regulă bun pentru fânețe, uneori însă și bănos, cu stuf’, conferă argumente pentru etimologia apelativului *hlabnic* (*vlamnic*, cu variante). Este cert faptul că entopicul, cu circulație exclusiv în Moldova istorică, este un împrumut est-slav, pe care, surprinzător, nu l-am găsit în dicționarele limbii ucrainene accesibile nouă, ci doar în rusă. Faptul că *hlabnic* apare exclusiv în documente redactate de pisari de slavonă trebuie interpretat ca o întrebuintare a termenului românesc în forma din limba de origine de către pisarii din secolele al XV-lea – al XVI-lea, majoritatea cunoscători ai limbilor rusă și ucraineană. Existența diminutivului *hlăbnicel* (1494) ne obligă să acceptăm faptul că *hlabnic* era atunci un cuvânt românesc. Ocurențele atât de frecvente și răspândirea generală în Moldova, de la sfârșitul veacului al XVI-lea (după 1582), a variantelor cu *v-* ale entopicului indică faptul că acest cuvânt era atunci un termen popular, vechi. Ca urmare, considerăm că apelativul *vlabnic* (*vlanic* etc.) provine dintr-un slav estic *hlabnik*, dar nu printr-o falsă regresivune, cum considera G. Ivănescu, acest fenomen fiind, de regulă, accidental, ci prin tendința de înlocuire a spirantei velare *h* prin spiranta labiodentală *v*¹⁴⁵. Sensul original al entopicului străin este, foarte probabil, acela din limba rusă (‘aluviune’). Termenul poate fi un derivat cu sufixul *-nik* (cf. *Stavnic*, *Stemnic*, *Trestenic* etc.) dintr-un cuvânt slav estic, poate pierdut (oricum, necunoscut nouă până acum) în ucraineană, dar continuat de apelativul din rusa veche *хляба* ‘Schlack-Regenwetter’¹⁴⁶, sinonim cu rom. *vlog* ‘vreme ploioasă’.

¹⁴² *Op. cit.*, p. 134 (s. v. *hlabnic*).

¹⁴³ *Note lexicale*, în „Buletinul Institutului de Filologie Română” (BIFR), I, 1934, p. 166–167.

¹⁴⁴ V. Simionese, *Hidronime cu aspect slav create de români* (II), în AUT, seria Științe filologice, 1977, p. 171.

¹⁴⁵ Sextil Pușcariu explica fenomenul prin înlocuirea unui sunet străin, ca în cuvintele de origine slavă *prahū – prav*, *hrast – vreasce*, *vrūhū – vârv*, *žihalo – jivală* și altele de origine maghiară (*op. cit.*, p. 206).

¹⁴⁶ Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, III, Heidelberg, 1958, p. 250.

Voloaca

O gârlă *Vlaca* a iezeralui Beleul de pe malul stâng al Prutului, la sud de satul Văleni, din raionul Vulcănești, este menționată în mai multe documente slavone ale Mănăstirii Pobrata, începând de la 24 aprilie 1543¹⁴⁷.

Nu avem certitudinea unei relații etimologice și semantice între hidronimul *Vlaca* și numele unei păduri *Vlioca* din plaiul Pârscovul, jud. Buzău¹⁴⁸, toponim pe care îl consemnăm aici cu titlu de inventar onomastic. De asemenea, antroponimele *Vleac*¹⁴⁹ și *Vleacu*¹⁵⁰ ar putea fi explicate ca având baza lexicală în etimonul slav al hidronimului *Vlaca*.

Sensul numelui este obscur în lipsa unui inventar mai bogat de toponime care să permită acumularea unor caracteristici fizico-geografice ale obiectelor desemnate prin acest nume. Totuși, răspândirea numelui comun *vlak*, *vlaka*, *vlāka*, *wlok*, *włoka* și a toponimelor *Vlak*, *Vlaka* în spațiul slav (Dalmația, Muntenegru, Serbia, Croația, Cehia, Slovacia, regiunea limbii sorabe, Polonia), cu multiple sensuri, dintre care ne rețin atenția ‘vale întinsă, puțin adâncă’, ‘coastă de deal golașă’, ‘limbă de pământ între două râuri navigabile’ (aşadar, un grind) și ‘pădure deasă’¹⁵¹, pare a oferi o sugestie pentru explicarea hidronimului în discuție. Etimonul apelativelor citate este un sl. com. **volka*. În acest context, este probabil sensul ‘gârlă puțin adâncă, mocirloasă’ pentru hidronimul *Vlaca* din Moldova.

Formele est-slave ale apelativului slav comun trebuie căutate la originea toponimelor *Voloaca*, nume care apar, în inventarul lui Vladimir Šmilauer, ca variante est-slave (în ucraineană, bielorusă și rusă) ale toponimelor *Vlaka*.

Un apelativ neînregistrat în dicționarele limbii române este *volocă* sau *volocă*, termen care este totuși bine atestat în documentele istorice ca entopic și ca toponim în Moldova istorică. Există o legătură etimologică a acestui cuvânt cu *voloc*, pl. *voloace*, denumire a unui tip de plasă de pescuit, apelativ cunoscut dicționarelor românești. D. Udrescu¹⁵² a consemnat și înțelesurile ‘ghemotoc de cârpe’

¹⁴⁷ DIR, A, XVI/1, nr. 373, p. 407. Pentru confirmări ulterioare ale stăpânirii asupra iezeralui, vezi *ibidem*, XVI/2, nr. 84, p. 91 (24 mai 1555), nr. 188, p. 181 (5 noiembrie 1568); XVI/3, nr. 11, p. 6 (16 martie 1572), nr. 219, p. 166 (21 iulie 1581), nr. 296, p. 242 (5 aprilie 1584); XVI/4, nr. 140, p. 114 (10 august 1594); XVII/2, nr. 72, p. 65 (14 septembrie 1606), nr. 203, p. 158 (15 iunie 1608); XVII/4, nr. 29, p. 19, și nr. 31, p. 21 (16 august 1616), nr. 325, p. 271 (18 aprilie 1618).

¹⁴⁸ Dimitrie Frunzescu, *Dicționar topografic și statistic al României*, București, 1872, p. 529.

¹⁴⁹ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, II, Iași, 1932, p. 93 (uric slavon din 8 martie 1442). În DRH, A, I, nr. 219, p. 308, numele judeului Dan Văcălesii (?) este interpretat ca lecțiune nesigură.

¹⁵⁰ Numele marelui vornic al Țării Românești, la 25 ianuarie 1674; cf. Florin Marinescu, *Documente românești de la Sfântul Munte ale vechii mănăstiri Xiropotamu*, I, Atena, 1997, nr. 148, p. 165 (catalog de documente, în limba greacă).

¹⁵¹ Fr. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen und Ortsnamen*, Viena, 1927, p. 337; Joseph Schütz, *Die geographische Terminologie des serbokroatischen*, Berlin, 1957, p. 39; Vladimir Šmilauer, *Handbuch der slavischen Toponomastik*, Praga, 1970, p. 191; Max Vasmer, *op. cit.*, I, p. 220.

¹⁵² *Glosar regional. Argeș*, București, 1967, p. 291. Sensul ‘ghemotoc de cârpe [= de nojite]’ este întâlnit și în ucraineană; cf. *Slovník ukrajinsk'koj movi*, I, Kiev, 1970, p. 729 (s. v. *волока*).

și, figurat, ‘fulg mare de zăpadă, folnotoc’ ale termenului. *Voloacă* a fost înregistrat și de Iorgu Iordan, dar explicația numelui, ca „variantă feminină, necunoscută dicționarelor, a lui *voloc* «plasă de pescuit»¹⁵³, este greșită.

1. **Atestări.** Într-o hotarnică de după 1 august 1606 a braniștei domnești de la confluența Jijiei cu Prutul se arată că hotarul trecea „pe deasupra vârfului voloacei lui Gârlan [sic!]... până la voloaca Bohotinului...”¹⁵⁴. Repercele se regăsesc în alte ispisoace, din 4 iulie 1609 („peste voloacă, mai jos de Rediul Cârlanului [sic!]... până la voloaca Bohotinului”¹⁵⁵) și 21 octombrie 1619 („peste voloacă în jos de Rediul Cârlanului... până la voloaca Bohotinului”¹⁵⁶). La 20 august 1636 se menționa un stâlp de hotar care *ест по верху волока Бохотини* („în sus de voloaca Bohotinului”¹⁵⁷), iar la 8 iunie 1667 domnul scutea de dări un prisăcar „de la voloacă [= Voloacă]”¹⁵⁸. Locurile menționate se pot identifica relativ exact. *Voloaca lui Gârlan* și *Rediul Cârlanului* sunt lecțiuni greșite ale traducătorilor ispisoacelor slavone, antroponimul din sintagmele toponimice fiind, desigur, *Gârban*¹⁵⁹, pe care îl recunoaștem în numele satului actual Gorban (jud. Iași). Voloaca Bohotinului va fi fost undeva pe valea pârâului Bohotin, pe teritoriul satului de astăzi Gura Bohotinului. Nu rezultă din descrierea hotarelor locurilor că „voloacele” ar fi niște dealuri, în pofida unor oronime actuale, care sunt rezultatul unor polarizări toponimice: *Voloca*, deal la vest de satul Gura Bohotinului¹⁶⁰, pe care se află un trup de pădure *Voloaca*¹⁶¹. Un deal, *Vologa* [sic!], este localizat în partea de est a satului Cozia, din com. Costuleni, jud. Iași¹⁶². Fiindcă voloacele au fost considerate dealuri, entopicul *верхъ* din documentele slavone a fost tradus uneori prin „vârf” („vârful voloacei”, 1606), deși cuvântul este, de regulă, echivalat cu „obârșie” (de pârâu, râu). Trebuie, așadar, să considerăm voloacele nu niște înălțimi, ci locuri pe cursul unor pâraie (și uneori, prin extensie, ca nume ale acestora).

¹⁵³ *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 489.

¹⁵⁴ DIR, XVII/2, nr. 62, p. 59 (traducere după original slavon).

¹⁵⁵ *Ibidem*, nr. 302, p. 227 (traducere după original slavon).

¹⁵⁶ *Ibidem*, XVII/4, nr. 520, p. 405 (traducere după original slavon).

¹⁵⁷ DRH, A, XXIII, nr. 482, p. 542, 543 (original slavon, cu traducere din 1781).

¹⁵⁸ CDM, III, nr. 1423, p. 308.

¹⁵⁹ Numele corect *Gârban* apare în *Documente privind istoria României, A. Moldova. Veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de persoane*, București, Editura Academiei Române, 1995, întocmit de Alexandru I. Gonța (ediție de Ioan Caproșu).

¹⁶⁰ *Marele dicționar geografic al României*, I, București, 1898, p. 197 (s. v. *Bahrim*). Și Alexandru I. Gonța, în *Documente privind istoria României, A. Moldova. Veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de locuri*, București, Editura Academiei Române, 1990, consideră că Voloaca Bohotinului și Voloaca lui Gârlan sunt dealuri (!).

¹⁶¹ Arhivele Naționale Iași, *Planuri*, nr. 1469, 2019, 2020, 2021 (anul 1922); hartă militară, scara 1: 25 000 (anul 1962); pd. *Vologa* (sic!).

¹⁶² Al. Obreja, *op. cit.*, p. 253.

La 18 aprilie 1612, era vândută o bucată de loc din moșia Horlești, din ținutul Cârlișăuului, „la vrăvul Volocei”¹⁶³. Mai târziu, la 4 martie 1635, se întărea o altă vânzare от верхов Волоча „din obârșia Volocei”¹⁶⁴. La 18 noiembrie 1642¹⁶⁵, era menționată „poiana cu fânașul ce să cheamă Voloca” (Voloaca, în originalul slavon¹⁶⁶). Această *Voloaca* este astăzi numele unui pârâu cu obârșia în dealul La Movilă, de la nord-vest de satul Horlești (com. Horlești, jud. Iași), confluent cu pârâul Cășuța Mare și cu vărsarea în iazul satului Dumești (jud. Iași). Hidronimul are numeroase atestări și a creat un câmp toponimic amplu¹⁶⁷. Sensul apelativului *voloacă* a fost considerat, cu probabilitate, „loc băhnos pe malul unei ape”¹⁶⁸. În ancheta de la Horlești, la întrebarea directă pentru acest cuvânt, a fost obținut răspunsul: „loc mlăștinos, cu izvoare”. În zonă, apelativul a devenit și antroponim (Aftimia Voloacă, învățătoare la școala din Horlești în anii 1927–1928). Valea Voloca și Dealul Volociei sunt toponime cunoscute la nord de fostul sat Bosânceni (înglobat în satul Nicolae Bălcescu, com. Flămânzi, jud. Botoșani)¹⁶⁹.

Câteva „voloace” sunt atestate în nordul Moldovei istorice, îndeosebi în Bucovina.

În hotarnica din 7 decembrie 1610 a siliștei Dimileni de la obârșia Bașeului (Dămileni, fost sat la nord-est de Cristinești, jud. Botoșani) apar reperele: „în pădure, pe voloace, în dreptul Prutului, alături de moșia [= podul] Bașeului, la o voloacă, pe care este o salcie... peste voloace și la vale... și iarăși peste pod, de deasupra unor voloace și drept la un iezar...”¹⁷⁰.

O altă voloacă exista în apropiere, pe valea Hulbocăi, în hotarul satului Cârșinești (ținutului Dorohoiului), la 16 martie 1591¹⁷¹.

Pe hotarul satelor Horodnicul de Sus și Horodnicul de Jos (com. Horodnic, jud. Suceava), la 24 august 1782, era întâlnită fântâna Voloca¹⁷². Prin polarizare, s-au format toponimele Dealul Volocei, Voloca (țarină)¹⁷³, Fântâna Voloca¹⁷⁴.

În ispisocul din 30 martie 1575, în care se descriu hotarele satului Cuciurul din ținutul Cernăuților, apare sintagma на поток за волокою¹⁷⁵ („la pârâu, peste

¹⁶³ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, XXIV, Iași, 1930, p. 102 (copie de pe original).

¹⁶⁴ DRH, A, XXIII, nr. 50, p. 48 (sintagmă slavonă în document românesc).

¹⁶⁵ *Ibidem*, XXVI, nr. 619, p. 498.

¹⁶⁶ *Ibidem*, nr. 621, p. 500 (21 noiembrie 1642).

¹⁶⁷ Mircea Ciubotaru și Petroliana Zără, *Comuna Horlești. Cadre istorice, sociale și culturale*, Iași, Editura Performantica, 1999, p. 119–121.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 121.

¹⁶⁹ Hartă militară, scara 1:25 000 (anul 1962).

¹⁷⁰ DIR, A, XVII/2, p. 347. Cf. și Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, XXI, Iași, 1929, p. 184 (text cu unele diferențe de traducere a documentului slav, fals, care însă nu poate fi suspectat în privința existenței locurilor și denumirilor).

¹⁷¹ DIR, A, XVI/4, p. 11.

¹⁷² Dimitrie Dan, *Mănăstirea Sucevița*, București, 1923, p. 166, 167. Cf. și Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, I, f.l., Editura Anima, 1996, p. 299 (anul 1783).

¹⁷³ *Ibidem*, p. 281.

¹⁷⁴ *Ibidem*, II, p. 524 (anul 1785).

¹⁷⁵ Orest Popescu, *Câteva documente moldovene*, Cernăuți, 1895, p. 48.

Voluca [sic!]”¹⁷⁶). În apropierea acestei voloace a apărut satul Voloca (de pe Derehlu), atestat începând de la 2 aprilie 1623¹⁷⁷, și alte toponime Voloca (fânețe) și Poiana Voloca¹⁷⁸.

Un afluent drept al râului Prut, la est de satul Vășcăuții de pe Ceremuș, este numit *Voloca* (*Ceartoria* pe cursul inferior)¹⁷⁹. În unele documente, hidronimul are o formă ucraineană sufixată, *Volocina*¹⁸⁰, iar un afluent secundar se numește *Volocinețul* sau *Volcinețul*¹⁸¹. Satul Voloca (de pe Ceremuș), atestat din veacul al XVIII-lea¹⁸², dar mult mai vechi¹⁸³, a împrumutat numele de la pârâul omonim.

În sfârșit, un pârâu Voloca (Pârâul Volochii) și o pădure Voloca sunt atestate în zona de la nord de Cernăuți, între satele Lențești și Toporăuți¹⁸⁴.

În Moldova din stânga Prutului sunt, de asemenea, cunoscute entopicul *voloacă* și câteva toponime *Voloaca*.

O veche atestare a entopicului (interpretat de editor ca toponim) se găsește într-o copie de pe un suret al unui ispisoc de la Petru-Voievod [Rareș] din 1545. Atunci, hotarul Mănăstirii Căpriană (din Basarabia), la Vărzărești, mergea „pâr’ la Voloate [sic! = voloace] și să sue drept pin voloate la dial”¹⁸⁵. Probabil același loc apare și în hotarnica moșiei Vârca, la 6 iulie 1779: „până-supt margine volocii... piste voloacă... pi deasupra volocii... la vale piste Voloacă... supt margine voloacăi...”¹⁸⁶.

O voloacă (Voloca) a existat pe cursul superior al Cogâlnicului (numit Târnușa), undeva în zona satului Ciuciuleni (raionul Nisporeni), loc atestat la 10 aprilie <1430–1431>¹⁸⁷. Aici se va forma satul Voloceni, menționat la 12 martie 1667¹⁸⁸, când apare și un sat Perișorul, pe Volocel, probabil un mic afluent al

¹⁷⁶ DIR, A, XVI/3, p. 48.

¹⁷⁷ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, V, Iași, 1908, p. 173. Cf. și Nicolai Grămadă, *op. cit.*, I, p. 248, 298, 348; II, p. 512, 513, 527.

¹⁷⁸ *Ibidem*, I, p. 347. Cf. și Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, VI, București, f. a., p. 61 (anul 1794).

¹⁷⁹ Nicolai Grămadă, *op. cit.*, II, p. 451, 513.

¹⁸⁰ *Ibidem*, I, p. 218; II, p. 526, 527.

¹⁸¹ *Ibidem*, I, p. 146, 219; II, p. 512, 526, 527.

¹⁸² *Ibidem*, p. 526.

¹⁸³ Menționat între satele pe care regele polon le-ar fi dăruit logofătului Tăutul; cf. Ion Neculce, *O samă de cuvinte*, în vol. *Letopisețul Țării Moldovei*, București, 1980, p. 14. Hotarul Volocii (Volochii) era vecin cu hotarele satelor Stănești și Costești de pe Ceremuș, în 1765, 1808, 1809 și 1815; vezi Alexandru Vitencu, *Documente moldovenești din Bucovina*, Cernăuți, 1929, p. 23, 68, 71, 76, 77; cf. și Nicolai Grămadă, *op. cit.*, II, p. 451.

¹⁸⁴ *Ibidem*, I, p. 322; II, p. 411, 489.

¹⁸⁵ Aurel V. Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București, 1937, p. 11. Publicat în DIR, A, XVI/1, nr. 11, p. 606 (document considerat îndoielnic, dar nu în privința toponimelor, care nu puteau fi create artificial: „...pâr la Voloace și să sue drept pin Voloace, la dial”).

¹⁸⁶ L. T. Boga, *op. cit.*, p. 96.

¹⁸⁷ DRH, A, I, nr. 98, p. 145.

¹⁸⁸ CDM, III, nr. 1450.

Cogâlnicului. Aproape, peste deal, pe valea Lăpușnei, la 21 decembrie 1791¹⁸⁹, când se făcea hotarnica moșiei Petricani, se ajungea la voloaca Corneștilor, se puneau o piatră de hotar în marginea voloacei și se mergea prin voloacă spre miazănoapte. În aceeași zonă, pe Botnișoara, pe moșia Cighirleni, în 1757, hotarul ajungea „pi din gios de Volocele [= volocele ?]”¹⁹⁰, iar la Perieni, în 1722, boierii hotarnici mergeau „în curmeziș pin voloacă... și... pi margine volocii în gios pin dumbravă”¹⁹¹. O vale Voloaca, cu deschidere spre Nistru¹⁹², este aceea de la nord de satul Susleni (raionul Orhei), menționat la 6 septembrie 1587 (Sulenii) ca fiind pe Voloaca¹⁹³. Aici era, foarte probabil, o dumbravă Holoce [= Voloca ?], la 3 septembrie 1594¹⁹⁴. În hotarele satelor Cobâlca¹⁹⁵ și Teleșeul, de la Orhei, în 1776¹⁹⁶ se întâlneau, de asemenea, voloace. Pe teritoriul satului Onești, de pe Ichel, în raionul Strășeni, există o mică vale numită *Voloaca*, iar cătunul Mitoc, din același raion, se mai numește și *Voloaca*. O pădure din hotarul satului Sadova, de pe valea Băcului, din raionul Călărași, are același nume, iar o pădurice din apropiere, de la sud de satul Tuzara, este denumită *Voloșica*¹⁹⁷ prin diferențiere toponimică diminutivală.

2. Semantisme. Deși atestările entopiceului *volocă* și toponimului *Voloaca* sunt numeroase, sensul apelativului care motivează denominația nu este totdeauna foarte transparent. Trebuie observat, mai întâi, că *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române* (1981) înregistrează doar apelativul *voloc* ‘năvod’, nu și un entopic *volocă*, întâlnit în două documente slavone, dar considerat toponim slav¹⁹⁸. Nici un alt dicționar românesc nu consemnează apelativul *volocă*. Doar T. Papahagi a consemnat termenul aromân *vuloagă* ‘pajiște, de obicei, cam apoasă, umedă sau cu un izvor’¹⁹⁹. A. Eremia consideră că toponimele *Voloaca*, pe care le cunoaște în Basarabia, ar fi create de o veche populație slavă în forma inițială *Voloca* (urmată de diftongare pe terenul onomasticii românești). Înțelesurile acestora rămân incerte, date fiind multiplele sensuri ale apelativului în limbile slave de est: ‘unitate de măsură a pământului’,

¹⁸⁹ L. T. Boga, *Documente din Basarabia*, II, p. 147.

¹⁹⁰ Aurel V. Sava, *op. cit.*, p. 198.

¹⁹¹ *Ibidem*, p. 157.

¹⁹² Zamfir Arbore, *op. cit.*, p. 229.

¹⁹³ DIR, A, XVI/3, p. 366–367.

¹⁹⁴ *Ibidem*, XVI/4, p. 115 (copie după o traducere din 1765). Reperele topografice sunt asemănătoare cu acelea din documentul anterior, fapt ce motivează identificarea numelui *Voloca* sub forma coruptă *Holoce*.

¹⁹⁵ L. T. Boga, *Documente basarabene*, în „Arhivele Basarabiei”, X, 1938, p. 116.

¹⁹⁶ *Ibidem*, în „Arhivele Basarabiei”, IX, 1937, p. 155, 158.

¹⁹⁷ A. Eremia, *Glosar toponimic*, în „Limba și literatură moldovenească”, XV, 1972, nr. 3, p. 65.

¹⁹⁸ Nu este citat în acest dicționar un ispisoc slav din 16 martie 1591 (cf. DIR, A, XVI/4, p. 11), în care cuvântul pare a fi totuși un apelativ: „pe vale, pe voloacă, marginea de sus, la bucovină”.

¹⁹⁹ *Contribuții lexicale*, București, 1939, p. 51.

‘vale, șes, luncă’, ‘pădure sălbatică, codru’, ‘pantă, povârniș, loc înclinat’, în rusă; ‘lot de pământ arabil, de 8–10 desetini, cu fânaș și pădure’, ‘fâșie îngustă de pământ’, ‘pădure deasă pe loc șes’, în ucraineană; ‘unitate de măsură a pământului’, ‘mlăștină, teren mlăștinos’, ‘frânghie cu care se măsoară pământul’, în bielorusă. Așadar, după acest autor, nu ar trebui să căutăm o bază lexicală românească pentru toponimele *Voloca* și *Voloaca*. Totuși, în multe contexte din documentele moldovenești, acolo unde cuvântul a fost ortografiat cu inițială minusculă (*volocă*), trebuie să admitem apariția unui entopic românesc și nu doar a unui toponim (de origine slavă). Considerăm că acest entopic a ieșit din uz încă din secolul al XVIII-lea, iar toponimele s-au desemantizat, astfel încât descoperirea sensurilor reale ale apelativului rămâne o chestiune deschisă. Pentru aceasta, metodologic, singura cale este cercetarea fiecărui toponim în parte, încercându-se identificarea eventualelor resemantizări și polarizări și a caracteristicilor fizico-geografice ale obiectului desemnat de toponimul primar. Astfel, sensul ‘pantă, povârniș, loc înclinat’ ni se pare o resemantizare încă din limbile slave, pe care dicționarele nu au pus-o în evidență, iar acela de ‘parcelă de pământ cu o suprafață mică’²⁰⁰ este foarte puțin probabil în Moldova medievală, unde sistemul de măsurare a terenurilor agricole este bine cunoscut. În schimb, înțelesul ‘pădure deasă’, ‘hățiș’ (prin resemantizare) nu poate fi exclus, îndeosebi atunci când, în diverse hotarnice, traseul indică urcușuri pe coaste de dealuri, pe lângă voloace. Pe de altă parte, acest ultim sens trebuie exclus atunci când se traversează voloace, fiindcă niciodată nu se căutau hotarele și nu se puneau semne prin păduri (cu atât mai puțin în acelea dese). Nucleul semantic originar al entopicului *volocă* este, foarte probabil, ‘loc drept (șes) și umed’, ‘bahnă’, pe malul unui râu, dar și prin poieni, în păduri, de unde s-au putut dezvolta sensurile de ‘pășune’, ‘teren arabil, cu fânețe și pădure (luncă)’ (cu măsurile lor) și apoi au apărut numele de pâraie, sate, dealuri (cu pădure) *Voloaca*. În spațiul est-slav, un sens foarte bine precizat al apelativului *волока* este acela de ‘loc jos, mlăștinos, care vara se usucă și poate fi traversat, loc acoperit de plante și copaci’²⁰¹. Și pol. *włocę, włoki* ‘pășune, izlaz, luncă’, *włacha* ‘gura râului’ (amintind de voloca de la Gura Bohotinului) sunt termeni entopici din același câmp semantic²⁰².

În ancheta toponimică din comuna Horlești (jud. Iași), un informator (Petru A. Bartic) ne-a asigurat că termenul *volocă* înseamnă ‘un loc mlăștinos, cu multe izvoare’. Pâraiele *Voloaca* și *Voloaca Mică* par a confirma această informație, fiindcă locul de la confluența lor era mocirlos (până la asanarea sa). Informațiile referitoare la voloacele de la Bohotin par a indica drept referent două grinduri, cu fânețe și păduri, pe care s-au format mult mai târziu satele *Gorban* (atestat din anul 1904) și *Gura Bohotinului* (existent la 1820). Mai transparente sunt reperele din hotarnica de la siliştea *Dimileni* (1610), unde se trece peste voloace (în pădure și în șesul *Prutului*), pe una dintre ele aflându-se o salcie izolată.

²⁰⁰ *Slovník ukrajinský 'koij movi*, I, Kiev, 1970, p. 729 (s. v. *волока*).

²⁰¹ N. I. Tolstoj, *Slavjanska geografičeskaja terminologija. Semasiologičeskie etjudy*, Moscova, 1969, p. 159–160.

²⁰² Peter Nitsche, *Geographische Terminologie des Polnischen*, Köln–Graz, 1964, p. 119, 244.

Etimologiile și semantismele discutate apropie toponimele *Vlaca* și *Voloacele*, iar repartițiile lor indică două arii de influență slavă: veche (cu *Vlaca*) și est-slavă (cu *Voloacele*).

DLR va trebui să elimine sensurile cronate ‘puternic’ și ‘lac mare’ ale apelativului *vladnic*, să înregistreze celelalte variante descoperite în documente istorice și în anchete și să consemneze entopicul *voloacă*.

TERMES GÉOGRAPHIQUES DU CHAMP SÉMANTIQUE DE LA NOTION ‘TERRE HUMIDE, MARÉCAGEUSE’ ET LEURS REFLETS TOPONYMIQUES

RÉSUMÉ

Parmi les mots qui désignent «une terre humide, marécageuse», on peut mentionner les termes géographiques *vlașca* (déjà abordé dans un article précédent), *vladnic* et *voloacă*, tous rencontrés dans la région historique de la Moldavie. Le mot *vladnic* (*hlabnic*, dans les documents slavons) et le toponyme *Vladnic* apparaissent dans les documents historiques et ont été relevés par les enquêtes toponymiques avec leurs variantes *vlamnic*, *vlanic*, *vlainic* etc. Le terme a perdu son sens dès le XVIIIe siècle et a été inscrit dans les dictionnaires avec le sens inexact de «fort». L’étymon en est un mot slave de l’Est, gardé dans le vieux russe *кляба* et ayant le sens de «temps pluvieux», qui existe aussi dans le mot roumain *vlog*. Les contextes où l’on trouve l’appellatif *vladnic* et le toponyme *Vladnic* nous conduisent vers le sens de «terre humide, marécageuse» (tout près d’une rivière), souvent couverte de roseaux ou de pâturages.

L’hydronyme *Vlașca* et l’appellatif (rencontré aussi comme toponyme) *voloacă*, pas encore consignés dans les dictionnaires du roumain, ont comme étymon le slave commun **volkъ* et présentent plusieurs sens dans les langues slaves de l’Est. Deux d’entre ceux-ci, «terre marécageuse, avec des sources» et, parfois, «bois touffu», peuvent être identifiés dans de vieux documents et lors des enquêtes toponymiques.

Institutul de Filologie Română
„A. Philippide”
Iași, str. Codrescu, nr. 2